

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 10 oktober 2016

Mål nr

B 6278-15

KLAGANDE

AAA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat BH

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. TW

Målsägandebiträde: Jur.kand. SI

Ombud och målsägandebiträde genom substitution: Advokat UB

SAKEN

Mord

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2015-11-27 i mål B 8958-15

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut endast på så sätt att fängelsestraffets längd bestäms till tolv år.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Högsta domstolen förordnar att sekretessbestämmelsen i 21 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på den bild som i Högsta domstolen redovisades vid huvudförhandling inom stängda dörrar (s. 116 i protokoll över dödsfallsundersökning, tingsrättens aktbilaga 35).

AAA tillerkänns ersättning av allmänna medel för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 12 500 kr.

BH ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AAA i Högsta domstolen med 63 517 kr. Av beloppet avser 37 440 kr arbete, 6 682 kr tidspillan, 6 692 kr utlägg och 12 703 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

SI ska få ersättning av allmänna medel för sitt biträde åt TW i Högsta domstolen med 22 882 kr. Av beloppet avser 15 876 kr arbete, 2 430 kr tidspillan och 4 576 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

AAA har yrkat att Högsta domstolen dömer honom för ett lindrigare brott eller i vart fall bestämmer en lindrigare påföljd. Han har också yrkat ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen.

Åklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras på annat sätt än att påföljden bestäms till fjorton års fängelse.

TW, som har biträtt åtalet även i Högsta domstolen, har angett samma inställning till ändringsyrkandet som åklagaren.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Åklagaren åtalade AAA för att den 19 juni 2015 uppsåtligen ha dödat MW genom att hugga eller sticka en kniv i MWs bröst. Tingsrätten fann åtalet styrkt och dömde AAA för mord till fängelse i tolv år. Både åklagaren och AAA överklagade tingsrättens dom. Också hovrätten har funnit att AAA ska dömas för den åtalade gärningen och rubricerat den som mord men har ändrat påföljden till fängelse i sexton år.

2. Sedan AAA överklagat hovrättens dom beslutade Högsta domstolen den 19 april 2016 – med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande gärningen – om prövningstillstånd i fråga om påföljd. Beslutet meddelades med stöd av 54 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken (s.k. hängdispens) och var föranlett av utgången i rättsfallet ”Mordstraffskalan” NJA 2016 s. 3, som gällde påföljden för mord.

Omfattningen av Högsta domstolens prövning

3. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd endast i fråga om påföljd. Det innebär att hovrättens ställningstagande i skuldfrågan – att AAA uppsåtligt har dödat MW på det sätt som anges i åklagarens gärningsbeskrivning – står fast. Högsta domstolens prövning är därför nu begränsad till frågan om gärningen ska rubriceras som mord eller dråp och till frågan om vilken påföljden ska bli.

Det närmare händelseförloppet

4. AAA och MW möttes den 19 juni 2015 i Solursparken i Vällingby. De kände inte tidigare varandra. När MW inte lämnade ut ett telefonnummer som AAA ville ha, blev den senare irriterad och bråk uppstod. Bråket övergick i ett mindre handgemäng, i vilket först AAA men sedan även MW utövade visst mindre våld. Det har i förhören talats om ömsesidiga ”puttar” och ”stänganden”.

5. Efter en stund utdelade MW ett knytnävsslag som träffade AAA i ansiktet och fick denne att falla till marken. När AAA reste sig upp, stack eller högg han mot MW med en kniv som han hade haft med sig. Kniven trängde snett nerifrån sju–åtta centimeter in i MWs bröst.

6. Av det rättsmedicinska utlåtandet och KSs vittnesmål framgår att sticket eller hugget utdelades med tillräcklig kraft för att gå igenom ytterkanten av MWs bröstben och vidare in i aortan. Det typiska förloppet av en sådan skada är att hjärtsäcken blodfylls och att detta hindrar hjärtat från att arbeta. I regel inträder medvetlöshet snabbt.

Gränsdragningen mellan mord och dråp

7. Den som berövar annan livet döms enligt 3 kap. 1 § brottsbalken för mord. Är brottet med hänsyn till de omständigheter som har föranlett gärningen eller eljest att anse som mindre grovt, döms enligt 2 § för dråp. Utgångspunkten är alltså att uppsåtligt dödande ska bedömas som mord; det måste till förmildrande omständigheter för att brottet ska rubriceras som dråp.

8. I äldre rätt var rubriceringen dråp förbehållen dödande i hastigt mod. Vid brottsbalkens tillkomst kom rekvisiten för dråp att utformas utan denna begränsning. I stället ska, enligt förarbetena, frågan om en gärning utgör mord eller dråp avgöras med hänsyn till samtliga omständigheter vid gärningen. Hit hör bl.a. de omständigheter som har föranlett denna. (Se NJA II 1962 s. 92 ff.)

9. Att gärningsmannen har handlat i stark affekt till följd av en provokation från offrets sida eller att det har varit fråga om ett snabbt händelseförlopp är omständigheter som kan få betydelse för om brottet ska anses som dråp. Gärningsmannens psykiska särdrag eller att han eller hon har varit starkt pressad kan också vara att beakta. Även det förhållandet att gärningen har begåtts i en nödvärnsliknande situation kan vara att väga in. Det krävs dock att omständigheterna vid en samlad bedömning framstår som klart förmildrande för att gärningen ska bedömas som dråp (se ”Bajonettmordet” NJA 2013 s. 376 p. 24 och 28).

10. Synen på allvarliga våldsbrott, såsom den återspeglas i lagstiftningen, har under senare år skärpts. Det har bl.a. föranlett vissa författningsändringar rörande straffskalan för mord, dels år 2009, dels år 2014. I förarbetena till dessa har visserligen framhållits att det inte var avsett att gränsdragningen mellan mord och dråp skulle ändras (se prop. 2008/09:118 s. 28 och prop. 2013/14:194 s. 28). Den skärpta synen på allvarliga våldsbrott kommer

emellertid också till uttryck i en ändrad lydelse av 29 kap. 1 § brottsbalken. Enligt paragrafens andra stycke ska, när en gärnings straffvärde bestäms, beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. År 2010 tillkom en kompletterande bestämmelse om att det särskilt ska beaktas om gärningen har inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår att lagstiftarens avsikt var att åstadkomma en viss förskjutning uppåt i straffvärdenivåerna för allvarliga våldsbrott (se prop. 2009/10:147 s. 40 ff.).

11. I rättsfallet ”Synnerligen grov misshandel?” NJA 2011 s. 89 – som gällde bl.a. rubriceringen av ett misshandelsbrott – konstaterade Högsta domstolen (p. 10) att avsikten med 2010 års lagändring inte endast var att påverka straffvärdebedömningen inom givna straffskalor utan också att åstadkomma en förskjutning mellan de olika graderna av en viss brottstyp, så att något fler fall än tidigare kommer att bedömas som grova brott. Av detta följer att sådana fall av uppsåtligt dödande som tidigare bedömdes som dråp idag i enstaka fall kan vara att bedöma som mord.

Gärningen ska i detta fall rubriceras som mord

12. Det har varit fråga om ett förhållandevis snabbt händelseförlopp, och det dödliga våldet har varit mycket kortvarigt. Domstolarna har funnit att AAA begick gärningen med ett s.k. likgiltighetsuppsåt. Däri ligger att det inte var AAAs direkta mening att beröva MW livet. Till detta kommer att knivhugget får antas ha varit i vart fall delvis föranlett av att AAA strax före hugget blivit slagen till marken och att han som en följd av detta haft svårt att kontrollera sitt handlande.

13. Det har emellertid varit AAA själv som varit drivande i bråket och först tagit till våld. Våldet har inte varit föranlett av provokation från MWs sida. Det förhållandet att AAA möjligen har haft svårt att kontrollera sitt handlande kan – när detta har berott på ett händelseförlopp som han själv har utlöst – endast i begränsad mån påverka bedömningen av gärningen. Omständigheterna kan därmed inte anses vara så klart förmildrande att gärningen ska rubriceras som dråp. AAA ska därför dömas för mord.

Straffmätningen för mord

14. Straffet för mord är enligt 3 kap. 1 § brottsbalken fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller, om omständigheterna är försvårande, på livstid. Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse den 1 juli 2014, då orden ”om omständigheterna är försvårande” infogades.

15. Före 2014 års lagändring hade Högsta domstolen i rättsfallet ”Bajonettmordet” NJA 2013 s. 376 angett bl.a. följande om straffet för mord (p. 30). Vid bestämmande av påföljden för mord ska utgångspunkten numera vara fängelse i fjorton år. Straffet ska normalt bestämmas till fängelse i tolv år då omständigheterna sammantagna i någon mån talar för ett lägre straff och till fängelse i tio år när det kan sägas att omständigheterna är förmildrande. För att straffet ska bestämmas till fängelse i sexton år bör det krävas att det kan konstateras att omständigheterna sammantagna tydligt talar för ett högre straff. Fängelse i arton år bör tillämpas endast i de fall då omständigheterna är mycket försvårande, samtidigt som de inte är av sådant slag att livstids fängelse bör dömas ut.

16. Efter 2014 års lagändring, och efter hovrättens avgörande i detta mål, har Högsta domstolen i rättsfallet ”Mordstraffskalan” NJA 2016 s. 3 funnit att 2014 års omformulering av 3 kap. 1 § brottsbalken inte förändrade det rättsläge som rådde närmast dessförinnan. De principer för straffmätningen vid

mord som Högsta domstolen slog fast i 2013 års avgörande gäller alltså fortfarande.

17. Bedömningen av hur dessa principer ska tillämpas i ett enskilt fall ska utgå från det som sägs i 29 kap. 1 § brottsbalken om bestämmande av straffvärde. Här måste förekomsten av sådana försvårande respektive förmildrande omständigheter som anges i 2 och 3 §§ beaktas. Också de uttalanden som gjordes i förarbetena till 2009 års ändring i 3 kap. 1 § är av intresse. Där anges, som exempel på omständigheter som vid straffmätningen för mord talar i skärpande riktning, att gärningen har föregåtts av noggrann planering eller varit särskilt hänsynslös eller att brottsoffret befunnit sig i en skyddslös ställning. Som exempel på omständigheter som talar i mildrande riktning anges att händelseförloppet har varit hastigt och att den tilltalade har haft svårt att besinna sig, att brottet har föregåtts av ett kraftigt provocerande beteende och att den tilltalade har haft starkt nedsatt förmåga att kontrollera sitt handlande. (Se prop. 2008/09:118 s. 43.)

Straffet ska bestämmas till fängelse i tolv år

18. Frågan är då ifall omständigheterna i detta fall ger anledning att frånga utgångspunkten om fjorton års fängelse vid mord (se p. 15).

19. Vid bedömningen av gärningens straffvärde får de omständigheter som har angetts under punkterna 12 och 13 betydelse. Omständigheterna talar i någon mån för ett lägre straff. Några sådana förmildrande omständigheter som anges i 29 kap. 3 § brottsbalken finns dock inte. Brottets straffvärde motsvarar fängelse i tolv år. Några omständigheter som ger anledning att avvika från ett straff bestämt efter straffvärdet har inte framkommit.

20. Slutsatsen är att AAA ska dömas till fängelse i tolv år.

Ersättning för kostnader för privat försvarare

21. AAA har tidigare i Högsta domstolen biträts av TS såsom privat försvarare. Denne inträdde som ombud för AAA i samband med att hovrättens dom överklagades, och han lämnade uppdraget strax efter det att Högsta domstolen hade beslutat om prövningstillstånd. Av utredningen i målet framgår att TS har betingat sig ett fast arvode för sitt arbete. Den kostnad som AAA yrkar ersättning för uppgår till 125 000 kr inklusive mervärdesskatt.

22. Av 31 kap. 2 och 10 §§ rättegångsbalken följer att en tilltalad har viss rätt till ersättning för egna rättegångskostnader i högre rätt bl.a. när påföljden ändras till hans eller hennes förmån (jfr NJA 1985 s. 851). Med hänsyn till målets utgång i Högsta domstolen finns det i och för sig utrymme för att tillerkänna AAA ersättning för privata försvararkostnader i Högsta domstolen.

23. När sådan rätt till ersättning föreligger ska ersättningen i princip svara mot den faktiska försvararkostnaden, förutsatt att denna i förhållandet mellan den tilltalade och försvararen är skälig enligt allmänna sysslomannarättsliga principer. Om en tilltalad på grund av målets beskaffenhet inte kan anses ha haft fog för att anlita en särskilt kvalificerad försvarare, så kan i regel ledning beträffande vad som är skälig ersättning sökas i brottmålstaxans timkostnadsnorm. (Se NJA 2015 s. 62.)

24. Den ersättning som TS har betingat sig av AAA är inte skälig. Arbetet har inte varit särskilt kvalificerat och motiverar inte att AAA för biträdet betalade mer än vad som följer av brottmålstaxans timkostnadsnorm.

25. Det framgår inte av utredningen hur mycket tid TS har lagt ned på sitt försvar av AAA. I brist på erforderligt underlag för att värdera TSs arbete finner Högsta domstolen att skälig rättegångskostnad ska bestämmas till 12 500 kr (mervärdesskatt inräknad).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Stefan Lindskog, Göran Lambertz, Agneta Bäcklund, Anders Eka och Sten Andersson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Lovisa Svenaeus